

Με αφορμή το τραγούδι «τώρα Μαϊά, τώρα δροσιά»

Η φωτογραφία είναι από τη **σιατιστινή πρωτομαγιά του 1913 στον Άγιο Χριστόφορο**, τότε που οι συμπατριώτες μας γιόρταζαν και τραγουδούσαν:

*Τώρα Μαϊά, τώρα δροσιά, τώρα το καλοκαίρι,
τώρα κι ο ξένος βούλεται να πάνει στα δικά του.
Νύχτα σελών' το μαύρο του, νύχτα τον καλιγώνει.
Βάζει τα πέταλα χρυσά και τα καρφιά 'σημέινα
και τα καλιγοσφύρια του ήταν μαλαματέινα.¹*

Καθώς πλησιάζει ο Μάιος αξίζει να θυμηθούμε το παλιό αυτό δημοτικό τραγούδι, το οποίο τραγουδούσαν και τότε οι Σιατιστινοί, καθώς και να αναφερθούμε στην περιπέτεια της συλλογής στην οποία περιέχεται το τραγούδι αυτό.

Το τραγούδι «**Τώρα Μαϊά, τώρα δροσιά**» περιέχεται στη «**Συλλογή Νεοελληνικών Δημοτικών Τραγουδιών**» του Γερμανού Werner von Haxthausen, η οποία δημοσιεύτηκε το 1935. Πυρήνα της συλλογής αυτής αποτέλεσαν τα τραγούδια που του έδωσε ο συμπατριώτης μας Θεόδωρος Μανούσης.

¹ Είναι μια από τις παραλλαγές του τραγουδιού όπως την κατέγραψε ο Φ. Ζυγούρης στο βιβλίο του σελ.141

Το 1814-15 ο Werner von Haxthausen παρακολουθεί το συνέδριο της Βιέννης, όπου γνωρίζεται και συναναστρέφεται με πολλούς Έλληνες. Θαυμαστής καθώς ήταν των ελληνικών τραγουδιών χρησιμοποιεί τις γνωριμίες του και τις συναναστροφές του με τους λόγιους Έλληνες της Βιέννης για την κατάρτιση της Συλλογής του.

Ο Θεόδωρος Μανούσης, ο οποίος τότε ήταν σπουδαστής στη Βιέννη, παρέδωσε στον Haxthausen πολλά τραγούδια, τα οποία μάλιστα είχε ακούσει από το στόμα της ίδιας της γιαγιάς του, της Αλεξάνδρας.

Τα τραγούδια τα οποία συνέλεξε ο Haxthausen προκάλεσαν τον θαυμασμό και τον ενθουσιασμό του Γκαίτε, που τα χαρακτήρισε «νοστιμότητα»² σε λυρική, δραματική και επική ποίηση.

Οι ελληνικοί φιλολογικοί κύκλοι της Βιέννης με δημοσιεύματά τους στο περιοδικό «**Ερμής ο Λόγιος**» του 1817 και στο περιοδικό «**Φιλολογικός Τηλέγραφος, ήτοι Ελληνικού Τηλεγράφου Φιλολογικά**» του 1818 αναφέρθηκαν στη συλλογή αυτή, η οποία ήταν ήδη γνωστή και κυκλοφορούσε χειρόγραφο από χέρι σε χέρι.

Ο Haxthausen αν και προγραμματίζει και ανήγγειλε πολλές φορές την έκδοση της Συλλογής του, συνεχώς την ανέβαλε, ίσως λόγω της ευσυνειδησίας του να παρουσιάσει κάτι τέλειο, ώσπου τον πρόλαβε ο Fauriel με την έκδοση της δικής του συλλογής το 1823.

Έκτοτε όλοι ασχολούνται με τη συλλογή του Fauriel και με άλλες συλλογές δημοτικών τραγουδιών οι οποίες ακολούθησαν, ενώ η συλλογή του Haxthausen παρέμενε στην αφάνεια για 120 χρόνια και ήρθε στο φως μόνο το 1935 από τους K.Schulte-Kemminghausen και G.Soyter, με την έκδοση του βιβλίου τους, «**Neugriechische Volkslieder gesammelt von Werner von Haxthausen**», στο Münster το 1935.

Η περιπέτεια της συλλογής Haxthausen δεν τελείωσε με την έκδοση του βιβλίου των K.Schulte-Kemminghausen και G.Soyter, «**Neugriechische Volkslieder gesammelt von Werner von Haxthausen**», καθώς η έκδοση συνέπεσε με την έκδοση του βιβλίου του Γιάννη Βλαχογιάννη «**Κλέφτες του Μοριά**», στο οποίο ο Γιάννης Βλαχογιάννης ισχυρίζεται ότι τα δημοτικά τραγούδια που υμνούν τα κατορθώματα των Κολοκοτρωναίων είναι πλαστά.

Ο καθηγητής Σωκράτης Κουγέας με βιβλιοκριτική που δημοσιεύει την ίδια εποχή στο περιοδικό «**Ελληνικά**»³ διαφωνεί επιστημονικά με τους ισχυρισμούς αυτούς του Γιάννη Βλαχογιάννη και παραπέμπει στη συλλογή Haxthausen.

Στη συνέχεια ο Γιάννης Βλαχογιάννης αμφισβητεί τη γνησιότητα της συλλογής Haxthausen και αντιδρά με λίβελο κατά του Σ. Κουγέα. Όπως ο

² «νοστιμότητα» σύμφωνα με το κείμενο άρθρου του Σ. Κουγέα

³ τ.8. 1935 σ.365 κ.ε.

ίδιος ο Σ. Κουγέας έγραψε αργότερα⁴ ο λίβελος αυτός είχε σκοπό να αποτρέψει άλλους να σχολιάσουν το βιβλίο «**Κλέφτες του Μοριά**», και σύμφωνα πάλι με τον ίδιο τον Σ. Κουγέα, το πέτυχε.

Έκτοτε, παρόλο που γράφτηκαν κριτικές για το έργο του Γιάννη Βλαχογιάννη «**Κλέφτες του Μοριά**» δεν δημοσιεύτηκαν, ενώ ελάχιστοι ασχολήθηκαν με τη συλλογή Haxthausen, την οποία ο Σωκράτης Κουγέας με πολλά επιχειρήματα αποδείκνυε πως είναι γνήσια και παλαιότητα, τόσο στη βιβλιοκριτική για το βιβλίο «**Κλέφτες του Μοριά**», όσο και σε βιβλιοκριτική για το βιβλίο «**Neugriechische Volkslieder gesammelt von Werner von Haxthausen**», η οποία επίσης δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «**Ελληνικά**»⁵. Ακόμα λιγότεροι είναι αυτοί που μνημονεύουν το ρόλο του Μανούση ως συντελεστή της δημιουργίας της πρώτης συλλογής ελληνικών δημοτικών τραγουδιών από τον Haxthausen .

Πρέπει να επισημάνουμε πως ο καθηγητής Μανούσης μας άφησε ελάχιστα γραπτά έργα. Ενώ είχε υλικό που χρησιμοποιούσε για την παράδοση των μαθημάτων του της ιστορίας, το οποίο επεξεργαζόταν, εξέφρασε την επιθυμία να καούν τα γραπτά του είτε λόγω μετριοφροσύνης είτε λόγω του ότι δεν είχε ολοκληρώσει την επεξεργασία τους⁶. Άφησε όμως μια πλούσια βιβλιοθήκη και ένα κληροδότημα, με το οποίο σπουδάσαμε οι περισσότεροι σιατιστινοί.

Μπορεί οι επιστήμονες που ασχολούνται με το δημοτικό τραγούδι να ξέχασαν τον «**Μανούση**» και το ρόλο του στη συλλογή δημοτικών τραγουδιών του Haxthausen, εμείς όμως που κληρονομήσαμε τα βιβλία του, τα οποία αποτέλεσαν τον πυρήνα για τη δημιουργία της Μανούσειας Δημόσιας Βιβλιοθήκης Σιάτιστας, και σπουδάσαμε με το κληροδότημά του οφείλουμε να τον θυμόμαστε και να τον μνημονεύουμε.

Καλλιόπη Μπόντα-Ντουμανάκη
Σιάτιστα 28/04/2015

Copyright © 2015 K. Mponta-Ntoumanaki
url <http://www.siatistanews.gr>
Τεχνική/Διαφημιστική Υποστήριξη: www.fora.gr

⁴ άρθρο που δημοσίευσε στο περιοδικό «**Ελληνική Δημιουργία**», τ.50 , 1 Μαρτίου 1950, σ.329-334

⁵ τ.8. 1935 σ.376 κ.ε.

⁶ Βαγγέλης Δ. Καραμανωλάκης, «**Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**», ΙΑΕΝ, Αθήνα 2006, σ.160.